

ASiantuntijuuteen investoiminen korkeakoulutuksessa

PÄIVI TYNJÄLÄ, JUSSI VÄLIMAA & MARI MURTONEN (toim.) 2004. **Korkeakoulutus, oppiminen ja työelämä. Pedagogisia ja yhteiskuntatieteellisiä näkökulmia.** PS-kustannus, 294 s.

Teokseen koottujen 15 artikke-
lin takana on vaikuttava joukko
tutkijoita: Sakari Ahola, Kaija
Collin, Laura Helle, Antti Kaup-
pi, Kati Laine, Kirsti Lonka (2),
Mari Murtonen (2), Mirka Mä-
kinen, Marja-Liisa Neuvonen-
Rauhala, Juha Nieminen, Erkki
Olkinuora, Nina Paganus, Ellen
Piesanen, Marja-Leena Sten-
ström, Päivi Tynjälä (4), Anneli
Sarja, Virpi Slotte (2), Ulla-Mai-
ja Valleala, Sakari Valkonen, Pirk-
ko Vesterinen, Maarit Virolainen

ja Jussi Välimaa. Artikkelit jakau-
tuvat viiteen päälukuun (kor-
keakoulutus osana yhteiskun-
taa, korkeakoulutus työelämään
valmistajana, työn ja oppimisen
vuorovaikutus, teoreettisia mal-
leja työn ja oppimisen yhdistä-
miseen, ja pedagogisia ratkaisuja).
Toimittajien mukaan teoksen
lähtökohtana on korkeakoulu-
tuksen yhteiskuntasuhteessa
tapahtunut muutos. Mitä ovat
asiantuntijuuden tuottamisen
ehdot ja edellytykset, kun kor-
keakoulutukselta odotetaan
hyödyllisyyttä työelämärele-
vanssina. Teoksen toivotaan
toimivan virikeaineistona niin
korkeakouluissa toimiville opet-
tajille kuin korkeakoulujen ope-
tustarjonnan hyödyntämisestä

kiinnostuneille työelämän kehit-
täjille ja kouluttajillekin.

Ensimmäinen artikkeli jäsen-
tää korkeakoulutuksen ja työ-
elämän suhdetta työmarkkinoi-
den kautta. Työvoima on inhi-
millistä pääomaa ja siten inves-
tointien kohde työmarkkinaosa-
puolille. Onnistuneet ja epäon-
nistuneet investoinnit paljastu-
vat työmarkkinoilla. Tarjolla on
kuitenkin vain ongelmallisia nä-
kemyksiä siitä, miten tämä ta-
pahtuu ja miten työmarkkinat
kehittyvät. Tilanne on hankala
sekä kouluttautujille, jotka pyr-
kivät tekemään optimaalisia in-
vestointipäätöksiä, kuin myös
tutkijoille, jotka yrittävät ymmär-
tää, miten nuo markkinat toimi-
vat ja investointipäätöksiä toi-

mintansa kautta arvottavat. Lu-
enkin teoksen artikkeleita kou-
lutusinvestointien näkökulmas-
ta. Näkökulma on siis lukijan, ei
kirjoittajien.

KOULUTUKSEN INVESTOINTIARVO SÄÄTELEE

Kun tarkastelukulma rajataan
avoimen yliopiston ja yritysten
väliseen yhteistyöhön ja siitä
saatuihin kokemuksiin, kuten
kokoelman toisessa artikkelissa
tehdään, asiat näyttävät selvem-
miltä. Hoitotieteen ja ergonomi-
an koulutuksiin resursseja uh-
ranneet osapuolet olivat koke-
muksiinsa tyytyväisiä. Hoi-to-
henkilökunnan opintoihin in-
vestoinut työnantaja kartutti
pääomaansa. Tekijä tuo opinto-
jen ansiona esiin mm. sen, että
hoitotyöntekijät hahmottavat
nyt jäsenyteen hoitotie-
teen perusolemuksen, sen yh-
teyden arjen työhön ja heillä on
aikaisempaa teoreettisempi nä-
kemys hoitotieteestä sekä enem-
män kykyä käyttää tutkimustie-
toa. Vastaavasti yhteistyö kou-
lituksen tuottajan ja sen käyt-
täjän välillä ergonomian perus-
opintojen järjestämisessä vah-
vasti kumpaakin osapuolta.

Kolmannen tekstin aiheena
on työmarkkina-asemaansa pa-
rantamaan pyrkivien yliopisto-
opiskelijoiden kokemukset ja
käsitykset omista opinnoistaan
sekä niiden yhteys opintoalaan.
Jotta opiskelija sitoutuisi opin-
toihinsa ja opiskelisi motivoitu-
neesti, hänen tulisi kirjoittajan
mukaan voida nähdä opinnois-
ta seuraava konkreettinen hyö-
ty hänelle itselleen. Monet yli-
opistolliset koulutusohjelmat
eivät tarjoa koulutukseen inves-
toiville kouluttajille riittävää
informaatiota sen myötä avau-
tuvista uraportfoliomahdollis-

uuksista. Ratkaisuksi esitetään
mm. ohjausta, yhteistyötä työ-
elämän kanssa ja alumniyhteyk-
sien käyttöä.

Motivaatio oman kompe-
tenssin lisäämiseen, opiskelijan
investointi-into, riippuu monis-
ta tekijöistä. Orientaatio voi
vaihdella (tehtävän ratkaisu,
yhteisöön liittyminen, minän
puolustaminen), ja vaihtelulla
on oma yhteytensä organisaat-
iotyyppiin ja -kulttuuriin. Tä-
hän edelleen liittyy toimijan kä-
sitys itsestä suhteessa toimin-
nan kohteeseen. Tällaiset käsi-
tykset eivät ole yhdentekeviä,
vaan ne jopa määräävät toimin-
taa: ”...mutta jos hänen käsityk-
sensä opettamisesta perustuvat
vaikkapa ulkoaluvun ideaan,
hänen opetuksensa käytännös-
sä tähtää tähän päämäärään.
Kyseisen opettajan käsitykset
tarvitsevat radikaalia muutosta,
ennen kuin hänen käytäntönsä
voisivat syvällisesti muuttua.”
(s. 82.) Tekijän esimerkki tulee
tutkimusmenetelmäopintoihin
panostamisesta. Jos kvantitatiiv-
isen otteen oppiminen tuottaa
vaikeuksia, sen havaittu inves-
tointi-arvo laskee, oman minän
puolustus nousee ja huomio
suuntautuu helposti henkilö-
kohtaisesti kiinnostavampiin
kohteisiin.

INVESTOINTIARVO TYÖSTÄ KÄSIN

Lisää perspektiiviä ilmiöön tuo
opintoinvestointien retrospek-
tiivinen tarkastelu työelämästä
käsien. Lähtökohtana on valmis-
tuneille tehty kysely. Sen poh-
jalta luodaan kiinnostava, jos-
kin vaikeasti avautuva kuva
työelämän vaatimuksista. Opet-
tajista ja farmaseuteista tulee
”ihmissuhdespesialisteja”,
osasta opettajia ”keskitason
generalisteja” ja noin yhdestä

kyymenestä kasvatustieteilijäs-
tä ”korkean tason symboliana-
lyyttikko”. Sosiaaliset taidot
näyttäytyvät yleisenä vaati-
muksena. Yli puolet vastaajista
kokee, että tärkeimmät työssä
vaadittavat taidot on opittu
työssä ja vain reilu kymmenes
mainitsee yliopiston niiden läh-
teeksi. Kuitenkin 63 prosenttia
tietojenkäsittelyopista ja farma-
siasta valmistuneista katsoo
koulutuksen antaneen kokolail-
la hyvät valmiudet työhön (kas-
vatustieteessä noin puolet ja 42
prosenttia opettajankoulutuk-
sessa). Tekijöiden mukaan huo-
miota tulisi suunnata yleis-
ten taitojen oppimiseen alakoh-
taisen tiedon lomassa.

INVESTOINTI KOULUTUKSEEN JA TYÖLLISTYMINEN

Koulutusinvestointien osu-
vuutta voidaan arvioida työllis-
tymisen vaatiman viiveen ja
työstä saadun palkan avulla.
Sitä on myös mahdollista lähes-
tyä työllistyneen itsensä näkö-
kulmasta. Kuudes artikkeli tar-
kasteleekin ammattikorkeakou-
lusta työelämään ponnistaneita.
Työllistyminen kolme vuot-
ta tutkinnon suorittamisen jäl-
keen on varsin hyvällä mallilla.
Yli 62–77 prosentilla toimi alas-
ta riippuen tehtävissä, joissa
vaadittiin korkeakoulututkinto.
72–84 prosenttia katsoi toimi-
vansa asiantuntijatehtävissä.
Koulutusinvestointien koettiin
antaneen valmiuksia teoreetti-
seen ajatteluun ja jatko-opinto-
ihin. Enemmän olisi tullut laittaa
pelimerkkejä kokonaisuuksien
hallintaan, epävarmuuden sie-
toon, ajankäytön hallintaan,
vastuullisuuteen ja käytännön
ammattitaitoon.

Seitsemäs artikkeli kuvaa in-
himillisen pääoman informaalia

kasvua työssä oppimisena. Tekijät korostavat yhteisöllisyyden ylläpitämisen merkitystä osana työtä. Keskusteluissa rakennetaan ja ylläpidetään jaettuja tulkintakehyksiä ja ratkaistaan yhdessä työhön liittyviä ongelmia. Varsin valaiseva tarkastelu päättyy pohdintaan siitä, miten havaittua olisi mahdollista soveltaa koulutukseen liittyvissä työssäoppimisen jaksoissa.

E-oppimiseen tehtyjen investointien tuotto määräytyy monen eri tekijän summana. Tarkastelun taustana toimii henkilöstönkehittäjien aikuiskasvatuksen verkko-opintoinvestoinnit. E-oppimisen tuottoyhtälössä tarvitaan seuraavia tekijöitä: eri alojen asiantuntijoiden yhteistyö, jaetut tavoitteet, autenttinen yhteys työhön, johdon tuki ja oppijoiden vuorovaikutus. Tekijän mielestä enemmän huomiota pitäisi kiinnittää mm. siihen, ”että jokainen työntekijä tunnistaa tarpeen edistää omaa oppimistaan niin, että se liittyy kiinteäksi osaksi organisaation oppimista” (s. 162).

Yhdeksäs artikkeli nostaa esiin koulutuksen infrastruktuuri-investoinnit. Tarkastelun kohteena ovat jatkotutkintojen järjestämislupaa ja rahoitusta valtiolta tavoittelevat ammattikorkeakoulut. Työelämärelevanssin maksimointi- ja työstä poissaoloajan minimointitavoite vie lähelle tilannetta, jossa koulutuksellisista virheinvestoinneista vastaa aina joku muu kuin hyödyt keräävä yritys. Tätä kutsutaan työelämäläheiseksi pedagogiikaksi.

Työelämäläheisempi oppiminen vaikuttaakin kasvavassa määrin ulkoistetulta ja muiden kustantamalta henkilöstökoulutukselta. Seuraavan artikkelin

kirjoittaja toteakin: ”Oppimisympäristön muuttuessa oppilaitoksesta työelämään tarvitaan uudenlaisia tapoja jäsentää oppimista” (s. 188). Tekijä nostaa esiin neljä erilaista oppimismuotoa, joista viimeisin, uudistava oppiminen, on syvälle ulottuva ja rajoja murtava yhteistoiminnallinen tiedonluonti- ja muutosprosessi. Haasteena on eri oppimistyyppien yhteensovittaminen kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla.

OPPIMISEN MALLEJA

Ammattikorkeakoulujen työelämäyhteyksien luonne työharjoitteluna hahmottuu viiden eri mallin valossa (vierailu, oppiminen, taitojen demonstrointi näyttöinä, käsitteellisen hallinnan malli ja osallisuutta ja rajanylityksiä korostava malli). Eri aloilla ja opintojen eri vaiheissa painotus näiden välillä vaihtelee. Esitellyt mallit tarjoavat selkeän kehityksen, jonka alla arvioida harjoittelukäytäntöjä ja jäsentää kehittämistarpeita.

Ongelmalähtöinen oppiminen työelämään valmentajana markkinoi oppimista osallistumisena, asiantuntijoiden yhteisöön liittymisenä – monopolin paras voiton tae – ja tiedon luomisena. Ongelmalähtöisyys tarjoaa mahdollisuuden kytkeä opetus tosielämän tapauksiin, mutta opiskelijan oppimisinvestoinnit eivät tapahdu itsestään vaan vaativat tukijärjestelmiä. Teksti myy ennen muuta ongelmalähtöistä oppimista ja vetoaa sen kymmeneen siitä seuraavaan hyvään. Hyvä lisä investointisalkkuun, jos kaipaa sinne kaikki mahdolliset lupaukset sekä moderneja teorianjohdannaisia, käsitevempheitä ja terminologiaa vipuja.

Toiseksi viimeinen artikkeli käsittelee projekti-instrumenttia. ”Projektiopinnot ovat askel tai pari todenmukaisempia kuin ongelmalähtöinen oppiminen – jopa aitoihin projektitoimeksiantoihin perustuvia” (s. 256–257). Tavoitteena on konkreettinen tuotos. Tekijät valottavat projektiopiskelun taustaa, saatuja kokemuksia ja toimintamalleja.

Kokoelman päättävä kirjoitus käsittelee käytännön tuomista yliopistoon sosiaalityöntekijöiden koulutuksessa ja terveydenhoitajan opettajakoulutuksessa dialogia korostavan toiminnan kautta. Kokemuksista keskustelu vaikuttaakin varsinkin kannattavalta investointikohteelta, kun halutaan vahvistaa ymmärrystä ja tukea sille rakentuvaa käytännön haltuunottoa. Monia tietoyhteiskunnan töitä tehdään puhumalla ja dialogissa.

Teoksessa korkeakoulutuksen ja työelämän suhdetta lähestytään monipuolisesti säilyttäen näkökulma samalla kapeana. Haaste säilyy varsin samana artikkelista toiseen ja saa vaihtelevia painotuksia. Tekijöiden ansio on se, että he ovat ottaneet korkeakoulutuksen kehittämishaasteen kokolailalla annettuna ja ryhtyneet konstruimaan siihen tarkoituksenmukaista ratkaisua pedagogiikan ja oppimisenpsykologian tuoreimpien välineiden ja tutkimushavaintojen avulla. Tuloksena on monia kontribuutioita työelämäläheiseen pedagogiikkaan. Asianmukaista vain olisi poistaa työelämäläheisen pedagogiikan käsitteestä tuo elämä ja puhua päivitetystä palkkatyöläheisestä pedagogiikasta.

Vesa Huotari